

TIIU RANDVIIR SAAB 85! Balletilegendi ellu on mahtunud väga palju säravaid inimesi ning üllatavalt eredaid hetki: "Ma olen söönud isegi lõviliha!"

Balletilegendis Tiiu Randviirus on peidus üks ootamatult muhe lugude jutustaja. Milline värvikas kuulsuste galerii, kellega ta on eluteel kohtunud. 10. märtsil tähistab Tiiu 85. sünnipäeva – palju palju õnne!

„Mul vist polegi lemmiklilli,“ jääb Tiiu mõttesse. „Võib-olla siiski hüatsindid. Varakult juba hakkas sibulaid ostma, panen aknalauale kasvama ja pärast istutan maal aeda.“

Elu on toonud muidugi suuri lillesülemeid. Kuid meeles on ka see hortensia, mille sai kingiks oma kõige erilisemal sünnipäeval 1944. aasta 10. märtsil.

Sünnipäevahommik varjendis

Päev varem, 9. märtsil oli Tiiu viimast päeva viieaastane ja pere elas Tallinnas Toom-Kuninga tänaval. Ema Mai oli parasjagu vannis, kui kõlasid õhusireenid. Koju tõtanud isa Aleksander haaras Tiiu ja tüdruku tädipoja ning koos joosti varjendisse, ema jõudis pisut hiljem neile järele. „Väljas oli sula, kuid tänavad jääs ja libedad. Üles vaadates nägin pea kohal küünlaid, justkui lühtreid, mis valgustasid. Need olid vist kinnitatud langevarjudele, ma ei teagi – et lendurid näeksid, kuhu pommitada,“ räägib Tiiu. „Nõukogude lennuväe eskaader pidi ju tegelikult pommitama sadamat, aga tuul kandis tuled linna peale. Mina muudkui vaatasin neid ja isa tõmbas mind kaasa.“ Selle varjendi uks, kust nad sisse läksid, on siiani alles. Alati, kui Tiiu mööda sõidab, vaatab seda. „Käigud viisid Toompeale välja ja neis olid narid. Paljud nutsid.“

„Mulle meeldivad kriminullid.“

Järgmisel päeval, oma sünnipäeva hommikul ärkas Tiiu suure murega, et keegi ei panegi tema tähtsat päeva tähele. „Nii et hõikasin seal: „Minul on täna sünnipäev!“ Tädikeseid hakkasid jälle nutma.“

Lõpuks koju tagasi jõudes korjasid vanemad tänavalt kokku asju, mis olid välja viidud hirmus, et kui maja pommitabamuse saab, midagigi alles jääks. „Osaliselt olid need siiski sädemetest süttinud, kuid kõik siiski ära ei põlenud ja kodu jäi ka terveks.“

KODUTEATER: Estoniaga on Tiiu seotud aastast 1946. Tol

ohtuleht.ee

Rahvusoper Estonia
Estonia teater
Teater

aastal astus ta Eesti riiklikku koreograafilisse kooli (hilisem Tallinna balletikool) ja tunnid toimusid ka praeguse rahvusooperi proovisaalides.

(Stanislav Moshkov)Lauri ja prantsuse keel

Kui meenutan Tiule, et temaga samal päeval ja samal aastal on sündinud Marina Vlady, hüüatab ta: „Tõesti? Palju tähtsam on see, et minuga samal päeval on sündinud Lauri Leesi. Alles hiljuti nägime ühel kontserdil ning ta tuletas mulle meelde: „Meil on varsti sünnipäev!““ Tiiu on Marina Vlady ja tolle kaasa Vladimir Võssotskiga Moskvast samas seltskonnas viibinud, kuid meenutab hoopis rõõmsamalt tutvumist Lauri Leesiga. „Pidin Kanadasse sõitma ja mul oli millegipärast tunne, et seal räägivad kõik prantsuse keelt. Lauri õpetas tol ajal keeltekoolis. Käisin tema juures kodus tundides – kujutage ette, kuidas me laulsime kaasa Yves Montand’ lauludele.“

Samal aastal toimus Moskvast Nõukogude Liidu spartakiaad.

Tiiul olid seal etendused ja Lauri istus publiku seas. „Ühel õhtul pärast etendust ütles ta, et nüüd läheme prantsuse kultuuriatašee juurde. Ilmselt seoses veiniga rääkisin seal hiilgavalt prantsuse keelt ja Lauri oli mu üle uhke,“ muigab Tiiu, kuid hoiatab, et lugu ei lõpe sugugi hästi. „Järgmisel õhtul kutsusin kultuuriatašee koos naisega vaatama etendust, kus ma ise ei tantsinud. Võtsin nad teatri fuajees vastu, kuid oleks mul ainuski prantsuskeelne sõna meelde tulnud! Kuidagi kokutades juhatasin nad saali.“

KOOS POJAGA: Tiiu koos poja Urmas Tõlpiga teel presidendi vastuvõtule 2020. aastal.

(Robin Roots)Just paras koormus

Kui Tiiu sai 80, lubas teenekas pedagoog teleintervjuus, et järgmisest sügisest ta enam balletikoolis tunde ei anna. Aeg on lõpetada. Kuid viis aastat hiljem saabub ta intervjuule just balletitunnist. „Jah, see on sõnade söömine ja mul on natuke piinlik selle pärast. Parem üldse mitte lubada ... Tööd on siiski vähe, abistan, kui kedagi on vaja asendada. Sel nädalal asendasin Kaie Kõrbi. Lisaks mõned proovid neiuga, kes läheb konkursile Ameerikasse. See on mulle paras koormus, väsin juba ära ka. Aga see moment, kui teen tundi, mulle meeldib.“ Niisiis on ta ärganud täna kell pool seitse ja teinud selili voodis mõned harjutused. „Mul on Achilleuse kõõlused mokas. Ja üldiselt on väga palju mokas, aga voodis saan vabalt harjutusi teha. Ega ma väga palju viitsi ka ausalt öeldes. Mis sellest

vanainimese tervisest ikka küsida,“ pugistab Tiiu naerda. „Igal poolt valutab, igalt poolt annab järele. Aga positiivse ellusuhtumise ja huumoriga saab sellestki üle.“ Vaimse sitkuse ja tugevuse näiteks toob raudne naine juhtumi, „kus olin minemas – see oli üks äkiline asi, olin haiglas, pulssi enam polnud ... Pärast arstid ütlesid, et see on küll naljakas – pulssi enam pole, aga veel räägib.“

Igal juhul kell kolmveerand üheksa algas tal MUBAs tund. Eks uus võimas koolimaja tahab veel harjumist. „Saalid on seal ilusad ja võimalused paremad, saame kord nädalas kasutada teatrilava.“ Tiiu silmad löövad põlema: „Ja garaaž meeldib mulle väga. Parkimismaja on allkorrusel, nii et võin soovi korral sõita Meriväljalt kodugaraažist puldiga välja ja seal sisse, ilma et peaks vahepeal tänavale astumagi. Väike asi, aga ikkagi ...“

ROMEO JA JULIA, 1965: Briljantne hüpe Juliana. „Pildile püütutest on see üks ilusamaid hüppeid.“

(erakogu)Valge luik ja valge sirelipuu

Kunagi ise balletikoolis õppides toimusid tunnid ka Estonias, nii et selle majaga on ta olnud seotud 77 aastat! Milline on olnud kõige ilusam hetk siin? Tiiu ei mõtle kaua. „See oli „Luikede järve“ esietendus. Olin siis 18. Ma ei kartnud mitte midagi. Olin kuidagi väga julge ja tehniliselt tuli ka välja. Mul oli veel üks aasta keskkoolis käia ja terve meie klass tuli etendust vaatama. Nad tõid mulle potis valge sirelipuu. See pandi lavale ja oli nii ilus. Inimesed olid mu ümber ja kui pilgu tõstsin, siis Georg Ots tuli minu poole, mind õnnitlema. Mul hingamine seiskus hetkeks. Ta oli väga soe ja armas.“

„Tunnen abikaasast puudust ja nii see jääbki ...“

Omal ajal kirjutati Tiule ka ballette. 1963. aastal valmis Eino Tambergil „Poiss ja liblikas“. Tambergi 1970. aasta „Joanna tentata“ sündis samuti Randviirule. „See polnud minust väga viisakas, aga sõitsin välismaale esinema ja esietendusel tantsis Juta Lehiste. Juta tegi seda väga hästi, minust paremini, talle nii sobis see. Kui tagasi tulin, tantsisin ka.“

RIGONDA: 1960. aastal Nelima rollis, partner Endrik Kerge. Tiiu: „Kostüümid olid inspireeritud Paul Gauguini maalidest ja Tahitist. Sain selles balletis surma ja see mulle väga meeldis. See oli traagiline.“

(Rahvusoper Estonia)Kohv ja lõviliha

Tiiu sõnul oli Eino Tamberg väga oluline inimene tema elus.

„Tambergid ja Valterid. Kui Tamberg kirjutas ballett-sümfoonia

(1959 – H. P.), kutsus ta proovidesse Edgar Valteri meid joonistama. Ja Ets tuligi. Siis kutsuti mind juba külla. Proovide vaheajal käisin tihti Valterite – Etsi ja Maimu juures. Nad elasid Imanta tänaval, kõige kõrgemal korrusel ateljeekorteris. Seal oli alati huvitav, Ets oli vaimukas, kuidagi hea ja mahe.“

Tiiul on meeles, et kohvi keetsid Valterid vasest kannus nii, et kui järgmine külaline tuli, lasti sama kohv jälle keema. Aga ükskord, kui kohal olid Jaan Kross, Ellen Niit, Voldemar Panso ja kes kõik veel, oli loomaaia toonane direktor Karoly Stern toonud ... lõviliha. „Loomaaed asus veel Kadriorus ja seal suri üks lõvi ootamatult ära. Maimu siis keetis seda. No millega see sarnanes – mõirgama ei hakanud meist keegi, aga vist oli lambaliha moodi.“

Ka Tambergide juures heliloojate majas oli Tiiu sage külaline.

„Seal käisid Tormised ja botaanik Hans Trass, vahel Kulno Süvalep ja mõnikord harva Lennart Meri. Võiksin nimetada seda ülikooliks, mis ma neis seltskondades läbisin.“

ARMEENIAS. Eesti NSV kultuuripäevadel Armeenia NSVs 1964. aastal – vasakult Tiit Kuusik, Tiiu Randviir ja Georg Ots.

(erakogu)Viimane Odette Kanadas

Tiiu oli 42, kui 1979. aastal lavakarjääri lõpetas. Viimased tantsud tantsis ta 1979. aastal Kanadas Odessa balleti solistina kaks ja pool kuud kestnud ringreisil. „Odessa ballett kutsus mind, sest neil oli üks solist, kes tegi peaosi. Kuna Kanadas oli neil kaasas nii suur repertuaar, vajati ka teist solisti.“

Kas Kanadal on seetõttu ta südames eriline koht? „Jah on,“ noogutab Tiiu. „Olen seal ka hiljem töötanud, andnud suvekursuseid Toronto balletikoolis. Ja nüüd mu õpilane Maria Seletskaja dirigeerib Kanadas. Maria rääkis juba balletikoolis, et kord dirigeerib ta siin Estonias. Mõtlesin, et räägi-räägi, see on võimatu ülesanne. Kuid nüüd ta ongi dirigent,“ imetleb Tiiu. „Mul on ikka täitsa erilised õpilased olnud.“ Ja räägib pikalt ning soojalt Kaie Kõrbist ja Age Oksast.

Kuulsustest peretuttavad

Tiiu on elanud põneva elu. „Ei saa kurta,“ nõustub naine. Kuna tema isa Aleksander Randviir oli näitleja, said juba nende lapsepõlvkodus peretuttavateks Velda Otsus, Ruut Tarmo, Eduard Tubin. Viimane õpetas Tiiu vennale malekäigud selgeks. Jüri Randviirust sirgus tunnustatud maletaja ja maleajakirjanik. Koos 11 aastat vanema vennaga sattus ka väike õde maleklubisse ja kohtas seal Paul Kerest. „Muidugi ma teadsin,

kes ta on.“

10–11aastasena tegi Tiiu esimese sõnalise rolli Estonias Dargomõški „Näkingeius“. „Istusin ooperilaulja Marta Rungi süles, teksti oli päris palju. Isa käis saalis vaatamas. Eks ta salakesi lootis, et tütrest tuleb ka draamanäitleja. Aga kui ta nägi neid ripsmeid, mis mulle ette kleebiti – vanasti olid need eriti suured ja kohmakad –, siis isa vihastas. Riidles kõik läbi: minu last rikkuma!“

Kas olete isast suurt puudust tundnud, olite ju vaid 14, kui ta suri? „Olen küll, jaa. Muide, me ei elanud tol ajal enam koos, isal oli teine perekond.“

ÕPETAJA JA ÕPILANE: Koos Kaie Kõrbiga filmi „Sinine kõrb“ esilinastusel – film valmis Kaie Kõrbi 50 aasta juubeliks.

(erakogu)Armastab kriminulle

Milliste hetkede eest on Tiiu kõige tänulik? „Kindlasti selle eest, et mul on perekond – oli abikaasa Rein, on poeg Urmase pere, pojapoeg Joonas (14). See on elus kõige tähtsam. Mõned pühenduvadki ainult tööle, nii et neil pole lapsi ega kedagi. Mina ei ole see tüüp. Mul on vaja koju tulla ja kodus olla.“

Kõige enam naudib Tiiu mitte midagi tegemist. „Lahendan ristsõnu ja unustan end pikaks ajaks tugitooli. Ma kohe tahan seal krimkasid lugeda. Saan kirjastaja Krista Kaeralt spordikotitäie raamatuid, loen need läbi ja viin tagasi, et jälle uued saada.“ Tiiu lemmikud on Jo Nesbø, Donna Leon ja Jeffrey Archer. Ka telekast meeldib talle vaadata kriminulle, näiteks „Verat“. Ükski „Kuldvillak“ ei jää samuti vahele.

2018. aastal lahkus Tiiu abikaasa igavikku. Tunnete end üksildaselt? „Kuidas nüüd öelda ... Elan koos poja perega. Muidugi tunnen Reinust suurt puudust. Pärast matuseid läksin üksi meie tallu Varblas. Ja mul oli tunne, et ta on ikka veel seal. Üksindus ei ole mulle raske, kuid tunnen temast puudust ja nii see jääbki. Oleksin töölt ära tulnud siis, kui ta siiani elaks – oleksime maal kumbki oma asjadega tegelenud – mõnus ju. Aga nii see elu on, midagi pole teha.“

Milline tuleb see kevad? „Ei tea. Kust ma võin seda teada?!

Lähnen maale, vaatan, kuidas seal on. Sünnipäeva pean väikselteatriliiidus.“